

Zacznij
przygotowania
do matury już dziś

Kup vademecum

me

ane

edzi

e

e

ch

Zobacz fragment

Zobacz fragment

Kup vademecum

1

>>

GATUNKI MIESZANE	RODZAJE LIRYKI	RODZAJE NARRACJI
<ul style="list-style-type: none"> poemat dygresyjny ballada romantyczna dramat romantyczny 	<ul style="list-style-type: none"> bezpośrednia pośrednia sytuacyjna inwokacyjna liryka podmiotu zbiorowego liryka maski liryka roli 	<ul style="list-style-type: none"> pamiętnikarska narracja autorska wielu narratorów

Osoba mówiąca – w tekście lirycznym postać wypowiadająca się na temat swoich uczuć, przeżyć, snująca refleksje, głosząca poglądy. Jest nadawcą lirycznego monologu, od niej zależy sposób rozwijania myśli i wypowiedzi lirycznej. Czasami autor liryki jest tożsamy z osobą mówiącą, zwłaszcza ma to miejsce w liryce romantyzmu czy ekspresjonizmu. Wtedy osoba mówiąca wyraża uczucia i przeżycia autora, którego biografia może być kluczem do analizy tego typu tekstu.

Narrator – „[...] znajduje się najczęściej na innej płaszczyźnie niż świat, który wyłania się z jego wypowiedzi. Pomiedzy opowiadaczem a rzeczywistością przedstawioną istnieje nieprzerwana zależność sprawcza, gdyż rzeczywistość ta kształtuje się stopniowo w wyniku narastania słów i zdań narracji.”

M. Głowiński, A. Okopień-Sławińska, J. Sławiński, *Zarys teorii literatury*

Środki stylistyczne – używane w literaturze środki służące wywołaniu u odbiorcy określonych emocji. Ich znajomość jest niezbędna przy analizie tekstów literackich na egzaminie pisemnym i ustnym. Wpływają na ukształtowanie tekstu. Bez ich omówienia twoja analiza tekstu literackiego nie będzie pełna!

W tworzeniu tekstów literackich pisarze sięgają po **środki stylistyczne**, które dzielimy na:

Słotwórcze	Przekształcenia semantyczne	Składniowe środki stylistyczne	Stylizacje
<ul style="list-style-type: none"> neologizmy zdrobnienia (<i>deminutiva</i>) zgrubienia (<i>augmentativa</i>) złożenia (<i>compositia</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> epitet epitet stały epitet metaforyczny porównanie porównanie homeryckie metafora metonimia peryfraza eufemizm hiperbola animizacja personifikacja symbol alegoria ironia 	<ul style="list-style-type: none"> inwersja elipsa paralelizm anafora powtórzenie anacolut apostrofa pytanie retoryczne antyteza zdania wtrącone 	<ul style="list-style-type: none"> archaizmy barbaryzmy dialektyzmy żargony prowinccjonalizmy prozaizmy parafraza parodia pastisz

Więcej materiału z teorii literatury oraz wszystkie obowiązujące definicje możesz pobrać z internetu.

14 POWTÓRKA Z GIMNAZJUM

na stronie 14

<ul style="list-style-type: none"> wie na całym świecie – stworzył bohatera wielowymiarowego – był wszechstronnym/wszechstronnie uzdolnionym artystą 	Razem	10	
---	-------	----	--

■ SOFOKLES, WYBRANE UTWORY

O AUTORZE

Sofokles (496 r. p.n.e. – 406 r. p.n.e.) – jeden z trzech wielkich tragików greckich, autor ponad 120 utworów scenicznych – tragedii i dramatów satyrowych.

Sofokles wprowadził na scenę trzeciego aktora, dbał o dekoracje, zwiększył liczebność chóru, ograniczył interwencje bóstw w losy bohaterów, sięgał po tematykę mityczną. Utwory: *Król Edyp*, *Edyp w Kolonie*, *Antyгона*, *Elektra*.

ANTYAGONA

TREŚĆ

tragedia oparta jest na mitach tebańskich o przekleństwie ciążącym na rodzie Labdakidów. Mówią o nim bohaterki tragedii – Antyгона i Ismena – córki króla Edypa. Akcja toczy się po wojnie, którą na Teby ściągnął syn Edypa Polinejk, występując na czele obcych armii przeciw bratu Eteoklesowi, królowi Teb. W walce zginęli obaj bracia; nowy władca Teb – Kreon, zabronił pogrzebania zwłok Polinejki, co godziło w prawa bogów i prawo zmarłego do godnego pochówku. Antyгона – siostra zabitego wbrew zakazowi Kreona postanowiła pogrzebać ciało. Została pojmana przez króla Kreona – a razem swego wujka – i skazana na śmierć głodową w grobowcu. Próżno Hajmon i Eurydyka wstawiają się za nią, Kreon jest nieubłagany. Antyгона popełnia samobójstwo; na wieść o tym Hajmon zabija się w proteście przeciw tyranii Kreona. Eurydyka – matka Hajmona, a żona Kreona – rzuca przekleństwo na męża, oskarża go o śmierć syna i popełnia samobójstwo przy ciele Hajmona. Kreon staje się ofiarą swojej tyranii i bezwzględności.

PROBLEMATYKA

- prawa boskie czy posłuszeństwo władcy?
- zależność człowieka od fatum

MOTYWY

- buntu
- miłości siostrzanej
- wierności prawom boskim
- śmierci samobójczej
- władcy tyrana

NAWIĄZANIA I KONTYNUACJE

Literatura:

- Juliusz Słowacki, *Agezylausz*
- Kazimiera Iłakowiczówna, *Antyгона, patronko siostr*

Wiersz Kazimierzy Iłakowiczówny napisany w 1947 roku to wyraz bólu poetki z powodu bratobójczych starć między rodakami, reprezentującymi różne opcje polityczne:

*Antyгона, patronko nas, biednych
Powtarza mi się sen; wybiegam,
Leży brat mój zabity na śniegu.*

*Oddala się – już krok słycać słabiej –
Drugi brat, co tamtego zabił.
Las, mrok, zasadzka, karabin*

[...]

*A ja mam go na sercu i szlocham
Bo i tego i tamtego kocham*

- Janusz Głowacki, *Antyгона w Nowym Jorku*

Współczesną Antygoną jest bezdomna Portorykanka Anita, która nie może pogodzić się z tym, że ciało jej kochanka ma spocząć we wspólnej mogile dla bezdomnych; w nocy wykrada je i po odprawieniu rytuałów obowiązujących w jej kulturze, grzebie w pobliżu ulubionej ławki w parku. Po akcji policji, wypędzającej bezdomnych z parku, Anita popełnia samobójstwo, wieszając się na bramie parku.

NA MATURZE

Fragment *Antygony* może być tekstem do analizy w rozprawce na określony temat, na przykład:

- Czy w imię wierności własnym ideałom i prawom wyższym (boskim) można zbuntować się przeciw władzy? Rozważ problem i uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do podanych fragmentów *Antygony*, całej tragedii i innego znanego ci tekstu kultury. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 słów.

Inne teksty kultury do wykorzystania w tym temacie: William Szekspir, *Hamlet*, Tadeusz Konwicki, *Mala apokalipsa*

Tragedię Sofoklesa na egzaminie ustnym możesz przywołać jako wybrany utwór w kontekście:

- wolności człowieka, zależności od losu (fatum, woli bogów np.: *Król Edyp*, *Makbet*)
- motywu władcy (w zestawieniu z innym utworem np.: z *Makbetem*, *Ryszardem III*, *Królem Edypem*)
- wierności wyznawanym ideałom
- jako kontekst interpretacyjny przy analizie fragmentu *Króla Edypa*, wierszy: Jana Lechonia, *Oedipus Rex*, Kazimierzy Iłakowiczówny, *Antyгона patronko siostr*
- motywu siostry, córki

Zobacz fragment

strona 276

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matura

Zobacz fragment

strona 102

Kup vademecum

sklep.operon.pl/matura

2

1. Postawienie tezy, np.

Rozum jest źródłem potęgi człowieka. / Kierując się wyłącznie rozumem, człowiek staje się zaślepiony, co może stać się przyczyną jego klęski. bądź sformułowanie hipotezy.

2. Analiza podanego fragmentu, np.

- dostrzeżenie, że prezentowane fragmenty to wypowiedzi chóru;
- przypomnienie roli chóru w tragedii antycznej;
- przedstawienie poglądów chóru na temat kondycji człowieka jako istoty rozumnej;
- dostrzeżenie w wypowiedzi chóru sugestii mówiącej o wolności człowieka i jego wpływie na własny los (*A sił potęgę, które w duszy tleją, Popchnie on zbrodni lub cnoty koleją*);
- przedstawienie poglądów chóru na temat ograniczeń, z jakimi winien liczyć się człowiek (*Śmierci nie ujdzie on grotów*);
- dostrzeżenie w wypowiedzi chóru (fragm. drugi) napomnienia o konieczności podporządkowania się człowieka wyższemu, boskiemu łańdowi świata.

3. Wnioski z analizy fragmentu, np.

- wg chóru człowiek jako istota obdarzona rozumem jest zdolny podporządkować sobie naturę, tak aby służyła jego potrzebom;
- dzięki rozumowi i mowie człowiek potrafi porządkować swój świat i swoje życie;
- człowiek nie jest jednak wszechmocny – jest istotą śmiertelną, nawet rozum nie może tego zmienić;
- człowiek, który zanadto ufa rozumowi, zapomina o swoim miejscu w porządku świata i ulega pyrze, ściąga na siebie gniew bogów, jest zmuszony uznać swoją klęskę.

4. Odwołanie do treści wybranego dramatu antycznego (*Antygony* lub *Króla Edypa*), np.

- przywołanie losów i postawy Kreona lub Edypa;
- dostrzeżenie, że kierując się rozumem i mając dobre intencje, bohater przegrywa z losem;
- dostrzeżenie, że los bohatera tragedii antycznej odzwierciedla przekonanie, że rozum nie daje człowiekowi władzy ani nad własnym życiem, ani nad światem.

5. Przywołanie innego tekstu kultury w odmienny lub podobny sposób odnoszącego się do problemu postawionego w temacie, np.

- przywołanie tekstu kultury ukazującego rozum jako źródło potęgi człowieka (np. literatura i sztuka okresu oświecenia – wiersz *Balon* Adama Naruszewicza, obrazu *Doświadczenia z pompą próżniową* Josepha Wrighta, filmu *Teoria wszystkiego* Jamesa Marsha);
- przywołanie tekstu kultury ukazującego rozum jako źródło pychy gubiącej człowieka (np. powieść Mary Shelley *Frankenstein* lub film będący jej adaptacją, *Zbrodnia i kara* Fiodora Dostojewskiego, film Krzysztofa Kieślowskiego *Dekalog I*).

6. Podsumowanie rozważań, ostateczne sformułowanie własnego stanowiska

Kryteria oceny rozprawki	Zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Sformułowanie stanowiska	Oceniając pracę pod względem sformułowania stanowiska, bierze się pod uwagę adekwatność, czyli odpowiedniość stanowiska i problemu. – 6 pkt – stanowisko jest adekwatne do problemu podanego w poleceniu – 3 pkt – stanowisko jest częściowo adekwatne do problemu podanego w poleceniu – 0 pkt – stanowisko jest nieadekwatne lub brak stanowiska	0–6

Język polski. Poziom podstawowy
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

Kryteria oceny rozprawki	Zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Uzasadnienie stanowiska	Oceniając pracę pod względem uzasadnienia stanowiska, bierze się pod uwagę, czy jest ono trafne, czy jest szerokie i czy jest pogłębione. – 18 pkt – uzasadnienie trafne, szerokie i pogłębione – 12 pkt – uzasadnienie trafne i szerokie – 8 pkt – uzasadnienie trafne, ale wąskie – 4 pkt – uzasadnienie częściowe – 0 pkt – brak uzasadnienia stanowiska	0–18
Poprawność rzeczowa	Oceniając pracę pod względem poprawności rzeczowej, bierze się pod uwagę liczbę błędów rzeczowych. – 4 pkt – brak błędów rzeczowych – 2 pkt – nie więcej niż 1 błąd rzeczowy – 0 pkt – błędy rzeczowe Błąd kardynalny, to błąd wskazujący na nieznaną treść tekstu kultury oraz kontekstów, do których odwołuje się zdający.	0–4
Zamysł kompozycyjny	Oceniając pracę pod względem zamysłu kompozycyjnego, bierze się pod uwagę: – funkcjonalność segmentacji – czy zostały wyodrębnione w tekście (językowo i graficznie) części pracy oraz akapity, – uporządkowanie tekstu – czy wyodrębnione części i akapity zostały logicznie uporządkowane. – 6 pkt – kompozycja funkcjonalna – 3 pkt – zaburzenia w funkcjonalności kompozycji – 0 pkt – brak zamysłu kompozycyjnego	0–6
Spójność lokalna	Oceniając pracę pod względem spójności lokalnej, bierze się pod uwagę zgodność logiczną i gramatyczną między sąsiadującymi zdaniami w akapitach. – 2 pkt – pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenie spójności – 1 pkt – znaczne zaburzenie spójności – 0 pkt – wypowiedź niespójna	0–2
Styl tekstu	Oceniając pracę pod względem stylu tekstu, bierze się pod uwagę jego stosowność, zachowanie zasady decorum. – 4 pkt – styl stosowny – 2 pkt – styl częściowo stosowny – 0 pkt – styl niestosowny	0–4
Poprawność językowa	Oceniając pracę pod względem poprawności językowej, bierze się pod uwagę liczbę i wagę błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych. – 6 pkt – brak błędów lub nieliczne błędy nierażące – 3 pkt – liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące – 0 pkt – liczne błędy rażące	0–6

Język polski. Poziom podstawowy
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

Kryteria oceny rozprawki	Zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Poprawność zapisu	Oceniając pracę pod względem poprawności zapisu, bierze się pod uwagę liczbę oraz wagę błędów ortograficznych i interpunkcyjnych. – 4 pkt – zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące – 2 pkt – liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące – 0 pkt – liczne błędy rażące	0–4
Niezależnie od stopnia realizacji poszczególnych podkryteriów zdający: – otrzymuje 0 punktów w kategorii sformułowanie stanowiska, jeżeli przyznano 0 punktów w pozostałych kategoriach, – nie otrzymuje punktów w pozostałych kategoriach, jeżeli otrzymał 3 punkty w kategorii sformułowanie stanowiska, a 0 punktów za uzasadnienie stanowiska, – otrzymuje 0 punktów w kategoriach: sformułowanie stanowiska, uzasadnienie stanowiska i poprawność rzeczową, jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów. Praca zostaje zdyskwalifikowana w przypadku pojawienia się błędu kardynalnego.		

Przykładowy plan interpretacji utworu poetyckiego

Podane tu odpowiedzi są wyłącznie przykładową, a nie jedyną poprawną realizacją zadań. W zadaniu jest oceniana umiejętność odbioru, analizy i interpretacji utworu literackiego oraz tworzenia wypowiedzi pisemnej. Za zadanie przyznaje się maksymalnie **50 punktów**. Wypracowanie musi mieć nie mniej niż **250 słów**.

Wypowiedź pisemna jest sprawdzana zgodnie z kryteriami podanymi w aneksie do *Informatora o egzaminie maturalnym z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015* (www.cke.edu.pl).

Temat 2. Zinterpretuj podany utwór. Postaw tezę interpretacyjną i ją uzasadnij. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 250 wyrazów.

1. Postawienie tezy interpretacyjnej, np.

– wiersz jest wyrazem afirmacji świata i życia człowieka doświadczonego, który odnalazł sens jednostkowej egzystencji.

2. Uzasadnienie tezy, np.

- określenie podmiotu lirycznego jako człowieka spokojnego, świadomego własnych potrzeb, zwracającego się do zbiorowości tych, którzy wciąż poszukują, żyją w niepewności, cierpią;
- dostrzeżenie refleksyjnego charakteru wypowiedzi;
- dostrzeżenie, że podmiot liryczny odwołuje się do filozofii franciszkańskiej (pochwała ubóstwa, dostrzeganie piękna świata, docenianie natury jako doskonałego, pięknego tworu Boga);
- dostrzeżenie postawy pokory, pogodzenia się ze śmiercią, przemijaniem, akceptacja cierpienia;

Język polski. Poziom podstawowy
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

- dostrzeżenie cech stylistycznych wypowiedzi poetyckiej (prostota języka adekwatna do kreacji podmiotu i jego postawy), klamrowa kompozycja podkreślająca pewność postawy podmiotu, kontrastu w ukazaniu sytuacji „ludzi” (*walczących z chwiejnością, tęsknotą gnanych* itp.) oraz podmiotu, nacechowane słownictwo i inne środki wyrażające emocje podmiotu (*cud i nie cud, ogień Boże, pewnie siebie jasienie*), dostrzeżenie elementów sakralizacji natury;
- dostrzeżenie funkcji pytań retorycznych i apostrof podkreślających niepokój i bezradność ludzi poszukujących oraz spokój i harmonię podmiotu;
- wykorzystanie kontekstu twórczości Kasprowicza.

3. Podsumowanie rozważań, np.

- wpisanie wiersza w nurt liryki młodopolskiej, podejmującej tematykę egzystencjalną w kontekście franciszkanizmu;
- potwierdzenie tezy/hipotezy interpretacyjnej.

Kryteria oceny interpretacji utworu poetyckiego	Zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Koncepcja interpretacyjna	Oceniając pracę pod względem koncepcji interpretacyjnej, bierze się pod uwagę jej niesprzeczność z utworem oraz skalę spójności. Istotne jest również to, czy zdający odnajduje sensy niedostawne w utworze. – 9 pkt – koncepcja jest niesprzeczna z utworem, spójna i obejmuje sensy niedostawne – 6 pkt – koncepcja niesprzeczna z utworem, ale niespójna i/lub obejmująca w większości znaczenia dostawne – 3 pkt – koncepcja częściowo sprzeczna z utworem – 0 pkt – brak koncepcji lub koncepcja całkowicie sprzeczna z utworem	0–9
Uzasadnienie tezy interpretacyjnej	Oceniając pracę pod względem uzasadnienia tezy interpretacyjnej, bierze się pod uwagę, czy jest: – trafna – czy zawiera wyłącznie powiązane z tekstem argumenty za odczytaniem sensu utworu, – pogłębiona – znajduje potwierdzenie nie tylko w tekście, lecz także w kontekstach. – 15 pkt – uzasadnienie trafne i pogłębione – 10 pkt – uzasadnienie trafne, ale niepogłębione – 5 pkt – uzasadnienie częściowo trafne – 0 pkt – brak trafnych argumentów uzasadniających interpretację	0–15
Poprawność rzeczowa	Oceniając pracę pod względem poprawności rzeczowej, bierze się pod uwagę liczbę błędów rzeczowych: – 4 pkt – brak błędów rzeczowych – 2 pkt – nie więcej niż 1 błąd rzeczowy – 0 pkt – błędy rzeczowe Błąd kardynalny, to błąd wskazujący na nieznaną treść tekstu kultury oraz kontekstów, do których odwołuje się zdający.	0–4

Język polski. Poziom podstawowy
Próbna Matura z OPERONEM i „Gazetą Wyborczą”

Kryteria oceny interpretacji utworu poetyckiego	Zasady przyznawania punktów	Liczba punktów
Zamysł kompozycyjny	Oceniając pracę pod względem zamysłu kompozycyjnego, bierze się pod uwagę: – funkcjonalność segmentacji – czy zostały wyodrębnione w tekście (językowo i graficznie) części pracy oraz akapity, – uporządkowanie tekstu – czy wyodrębnione części i akapity zostały logicznie uporządkowane. – 6 pkt – kompozycja funkcjonalna – 3 pkt – zaburzenia w funkcjonalności kompozycji – 0 pkt – brak zamysłu kompozycyjnego	0–6
Spójność lokalna	Oceniając pracę pod względem spójności lokalnej, bierze się pod uwagę zgodność logiczną i gramatyczną między sąsiadującymi zdaniami w akapitach. – 2 pkt – pełna spójność wypowiedzi lub nieznaczne zaburzenie spójności – 1 pkt – znaczne zaburzenie spójności – 0 pkt – wypowiedź niespójna	0–2
Styl tekstu	Oceniając pracę pod względem stylu tekstu, bierze się pod uwagę jego stosowność, zachowanie zasady decorum. – 4 pkt – styl stosowny – 2 pkt – styl częściowo stosowny – 0 pkt – styl niestosowny	0–4
Poprawność językowa	Oceniając pracę pod względem poprawności językowej, bierze się pod uwagę liczbę i wagę błędów składniowych, leksykalnych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i stylistycznych. – 6 pkt – brak błędów lub nieliczne błędy nierażące – 3 pkt – liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące – 0 pkt – liczne błędy rażące	0–6
Poprawność zapisu	Oceniając pracę pod względem poprawności zapisu, bierze się pod uwagę liczbę oraz wagę błędów ortograficznych i interpunkcyjnych. – 4 pkt – zapis w pełni poprawny lub nieliczne błędy nierażące – 2 pkt – liczne błędy nierażące lub nieliczne błędy rażące – 0 pkt – liczne błędy rażące	0–4
<p>Niezależnie od stopnia realizacji poszczególnych podkryteriów zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> – otrzymuje 0 punktów w kategorii koncepcja interpretacyjna, jeżeli przyznano 0 punktów w pozostałych kategoriach, – nie otrzymuje punktów w pozostałych kategoriach, jeżeli otrzymał 3 punkty w kategorii koncepcja interpretacyjna, a 0 punktów za uzasadnienie tezy interpretacyjnej, – otrzymuje 0 punktów w kategoriach: koncepcja interpretacyjna, uzasadnienie tezy interpretacyjnej i poprawność rzeczowa, jeśli praca składa się z mniej niż 250 słów. <p>Praca zostaje zdyskwalifikowana w przypadku pojawienia się błędu kardynalnego.</p>		

Wybierz pewną metodę! www.sklep.operon.pl